

Geliş Tarihi / Received Date
03.08.2022

Kabul Tarihi / Accepted Date
20.03.2023

Sungurlu'nun Yörüklü Köyündeki Ergülü Baba (Sahra) Camisi (Zâviyesi) ve Bütüncül Koruma Önerileri

Ergülü Baba (Sahra) Mosque (Zawiyah) in Yörüklü of Sungurlu and Holistic
Conservation Recommendations

Cemal EKİN¹

Öz

Çorum ili Sungurlu ilçesinin Yörüklü köyünde bulunan ve Ergülü Baba Camisi olarak anılan yapının inşası XVI. yy.ın ilk çeyreğine dayanmaktadır. Fakat yerleşim yerlerinden uzaktaki konumu nedeniyle önce cemaatini, ardından din görevlisini kaybeden yapı, yeni görevli atanmayınca eski kaderine terk edilmiştir.

Vakfiye kayıtlarından Ergülü Baba tarafından “zâviye” amacıyla inşa edildiği anlaşılan yapının yakınlarına Ergülü Baba'nın vefatı sonrası türbesi inşa edilmiştir. Yapı 1845 yılı gibi oldukça geç bir tarihe kadar bu zâviye işlevini sürdürmüş, başta cuma ve bayram namazlarında bir merkez işlevi görmüştür. Bu geleneğin Ergülü Baba kimliğinde yaşatılmasının yanında yapının, türbesi, haziresi ve çeşmesi ile birlikte bütüncül koruma altına alınması gerekmektedir.

Somut birer kültürel miras olan bu yapıların korunması, bölge hafızasındaki yerinin hala canlı tutulduğu somut olmayan kültürel miras değerlerinin de yaşatılmasına katkı sunacaktır. Anı değerini fiziksel olarak da günümüze taşıyan yerleşimin oluşturduğu kimlik algısı azalarak da olsa devam etmektedir. Çalışmamız bu algının canlılığının ancak bütüncül bir yaklaşımla korunacağı ve bunun nasıl yapılacağına ilişkin veriler ileri sürmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sungurlu, Yörüklü, Ergülü baba, zaviye, bütüncül koruma.

Abstract

Locating in the Yörüklü village of the Sungurlu district of Çorum province, the construction of Ergülü Baba Mosque is based on the first quarter of the 16th century. However, the structure, which lost its congregation first and then the religious officer due to its location far from the settlements, was abandoned to its former fate when a new officer failed to be appointed.

From the charter records, it was understood that the structure was built with the intent of working as a “zawiyah” by Ergülü Baba. The structure continued to be used as a zawiyah until as late as 1845, when it functioned as a

¹ Öğr. Gör. Dr., Hitit Üniversitesi İskilip MYO Mimari Restorasyon Programı, Çorum/TÜRKİYE, E-mail: ekincemal36@gmail.com , ORCID ID: 0000-0001-7059-2273

center for Friday and Eid prayers. In addition to keeping this tradition alive in the identity of Ergülü Baba, it requires that the building be taken under holistic conservation with its shrine, burial ground and fountain.

The preservation of these structures, which are tangible cultural heritages, will also contribute to the preservation of intangible cultural heritage values, which are still kept alive in the memory of the region. By carrying the memory value to the present physically, the identity perception created by the settlement has been carried to the present day, albeit by decreasing. Our study suggests data on how to preserve the vitality of this perception only with a holistic conservation and how it needs to be done.

Keywords: Sungurlu, Yörüklü, Ergülü Baba, zaviyah, holistic conservation.

Giriş

Ergülü Baba Külliyesi, Yesevi-Rufai-Haydari ve Bektaşilerden oluşan derviş grupları içinde Horasan Erenlerinin (Abdâlân-ı Rum=Rum Abdalları) kurdukları zâviyelerle Anadolu ve Rumeli'nin İslamlaşması ve Türkleşmesine katkı sağlayarak Türklere yerleşme ve örgütlenme merkezi işlevi gören yapılardan biridir. Külliye aynı zamanda kuruluş amacı ve geçirdiği yapısal değişimin izlerini barındırması yanında toplumsal dönüşümü de bağrında barındırması nedeniyle önemlidir. 09 Haziran 2021 tarihinde yaptığımız incelemelerde caminin çevre duvarları ve korkulukları yer yer yıkılmış, tel çitlerin koruma görevini kaybetmiş olduğu tespit edilmiştir. Zamanla külliyenin bugünkü köy yerleşiminden uzakta kalması yapıları kullanım dışı bırakmıştır. Bu süreçte sadece köy tüzel kişiliğinin kısıtlı imkanları marifetiyle korunmaya çalışılmış, ama bu da yeterli olmamıştır. eşitli onarımlarla günümüze gelebilen mimari yapılarıyla somut; yapılara ilişkin anlatılarıyla somut olamayan kültürel miras özelliğine sahip Ergülü Baba Külliyesinin sahip olduğu tarihi ve kültürel potansiyelinin bütüncül bir koruma ile sağlanarak gelecek kuşaklara aktarılması aciliyet arz etmektedir. Bu çalışmada, külliye yapılarını tespit etme-koruma yaklaşımının yanında kullanıcı hafızasındaki değerinin somut olmayan miras özelliğiyle yaşatılmasının birlikte ele alınarak bütüncül koruma ile mümkün olacağı vurgulanmaktadır. Bu sayede geçmişinde taşıdığı dini-kültürel merkez olma yönü canlandırılarak yörenin hafıza mekanı olma özelliği yaşatılabilecektir. Çalışmada yapıların sınırlarıyla tespiti yanında bölge belleğindeki yeri irdelenmiş, ortaya çıkan verilerle hafıza mekanlarının bütüncül koruma altına alınmasının yöntemleri sıralanmıştır.

Konum/Durum

Çorum ilinin Sungurlu İlçesine bağlı Yörüklü Köyü, Sungurlu'nun kuzeybatısında (40° 18' 45.1800" kuzey ve 34° 15' 3.5964" doğu gps koordinatlarındadır) olup ilçe merkezine 20, Çorum'a 65 km. uzaklıktadır. Yörüklü, 1995-2013 yılları arasında belde statüsünde iken azalan nüfusu nedeniyle 2013'ten itibaren köy statüsüne alınmıştır. Günümüzde Yörüklü yerleşiminin yaklaşık 2 km doğusunda ve "Türbe Mevkii" olarak anılan yerde Ergülü Baba (Sahra) Camisi yer almaktadır (**Görsel 1, 2**).

Görsel 1. Yörüklü Köyü ve Ergülü Baba (Sahra) Camisinin konumu

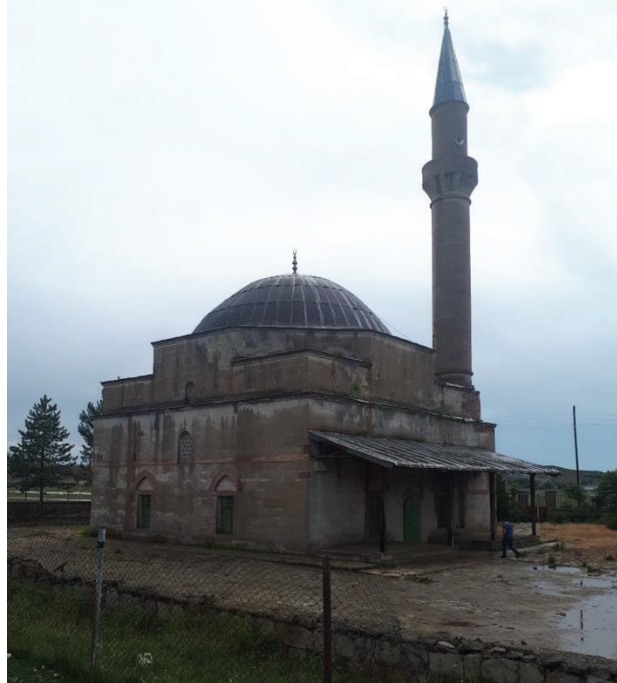
Görsel 2. 1530 Tarihli Haritada Karahisarlı Demirli nahiyesi (BOA, Muhasebe-i Vilayet-i Karaman ve Rum Def. Nu:387

Caminin 150 m kuzeyinde Ergülü Baba Türbesi yer alırken bu iki yapının arasında hazireye ait olduğu anlaşılan mezar taşları dağınık halde bulunmaktadır (**Görsel. 3-6**). Türbe ile cami arasındaki alan, 1996 yılında Yörüklü Belediye Başkanı iken Ergülü GÖKÇETİN'in Nevşehir'den getirdiği taşlarla ve

üzeri betonarme bir kubbe ile örtülerek inşa edilen şadırvan bulunmaktadır². Günümüzde köy tüzel kişiliğine ait alandaki bu yapılara ilaveten Yörüklü köyü muhtarı Ahmet GÜLERYÜZ tarafından türbenin batısına açık ve kapalı kurban kesim ve pişirme mekanları (aşevi), türbenin kuzeyine ise farklı ölçülerde içinde bankların da olduğu üç çardak yaptırılmıştır (**Görsel. 3-7**). Bu yapılardan 25.02.1990:678 tarih ve sayıyla sadece cami tescillidir (Çorum Kültür Envanteri, 2009 : 311). Cami ve türbe çevre (ihata) duvarı içinde iken cami çevre duvarının üzerinde demir korkuluklar bulunmaktadır. Caminin kuzeybatısında ve çevre duvarına bitişik ve cami görevlisi için inşa edilmiş, günümüzde kullanılmayan bir mekan yer almaktadır.

Görsel 3. Ergülü Baba Camisi, solda Ergülü Baba Türbesi, sağda kurban kesim binası (aşevi) ile her üçünün arasında hazire alanı.

Görsel 4. Ergülü Baba (Sahra) Camisi'nin kuzeydoğu cepheleri

² Yörüklü eski Belediye Başkanı Ergülü Erçetin'in gayretleri ile yapılar günümüze kadar korunabilmiş, Yörüklü Köyü Muhtarı Ahmet GÜLERYÜZ'ün gayretleri ile de bu koruma ve muhafaza devam edegelmiştir. Bugüne kadar gayretleri ve bu çalışmamıza karşı gösterdikleri ilgi ve desteklerinden dolayı her ikisine de teşekkür ederim. Ayrıca yapının tescile önerilmesi döneminden beri çalışmaların içinde olan ve Çorum için yaptıkları çalışmaları ve yardımlarından dolayı Arkeolog-Sanat Tarihi Uzmanı Ali Kılıcı'ya ayrıca teşekkür ederim.

Görsel 5. Ergülü Baba Türbesi

Görsel 6. Ergülü Baba Camisi'nin haziresinden baş (şahide) ve ayak taşı örneği.

Görsel 7. Ergülü Baba Camisi'nin kuzey cephesi ve 1996'da inşa edilen şadırvan

Anılan yapılardan cami ve türbe dışındakilerin tamamı tel çitlerle, cami çevre duvarı ve üzeri demir korkuluklarla, türbe ise çevre duvarı ile koruma altına alınmıştır. Ancak özellikle din görevlisinin görev yeri değiştirildikten sonra yerine görevlendirme yapılmaması nedeniyle başta cami olmak üzere tüm alan bakımsızlıktan harap duruma düşmüş, düşmeye de devam etmektedir.

Görsel 8. Kurban kesim, pişirim binası (aşevi)

Görsel 9. Çardaklar

Görsel 10. Sel sonrası avlu ve çevre duvarına etkisi

Görsel 11. Yağmur sonrası yapının yaşadığı tehlike

Görsel 12. Tel çitlerin günümüzdeki durumu

Görsel 13. Açısını kaybeden duvarla devrilen duvar korkuluklar

Özellikle yağmurlu günlerde su taşkınlıkları yapıları tehdit etmekte, geri dönüşü imkansız hasarlara davetiye çıkarmaktadır. Ziyaretimizin böylesi bir güne rastlaması durum hakkında yerinde ve zamanında tespitlerde bulunmaya imkân yaratmıştır. Köye vardığımızda henüz yağmurlar yeni dinmiş ardından sel oluşmuştu. Yörüklü Köyü ile yapıların olduğu alan arasında devam eden sel nedeniyle aracımızla gidebilme imkânı kalmadığından Yörüklü Köyü Muhtarı Ahmet GÜLERYÜZ tarafından traktör ile camiye ulaşabilme imkânı olabildi. Gördüğümüz manzara başta cami olmak üzere türbe ve hazirenin tamamen kaderine terk edildiği, özellikle caminin başta avlusu olmak üzere tüm çevresi sel suları altında kalmasıydı. Caminin kuzeyinde açılan drenaj kanalı sayesinde taşkınların tahliyesi sağlanırken özellikle kot farkından dolayı diğer yönlerden akan sular yapı avlusuna akmaktaydı. Ayrıca avlunun, 1992 onarımında toprak dolguyla doldurulması harim zeminine seviye farkını ortaya çıkarmıştır. (Bunun sonucunda avlu zemininden sızan suların yapının temel ve harim zeminini yumuşatmasına, beden duvarlarının ıslanmasına, zamanla harimde oluşan nemin temellerde zemin sıvılaşması etkisiyle beden duvarları ve kubbede yapısal çatlaklara davetiye çıkaracak niteliktedir.) Nitekim bunun izlerini çevre duvarlarının yıkılmasında görmek mümkündür (**Görsel 13**). Bu koşulların oluşturduğu nem, yapının harim döşemesinde de olumsuz etkilere neden olmakta, gerek bu nemden gerek yapının kullanım dışı kalmasından dolayı zemin böcek-haşere istilasına uğramış durumdadır. Zaman zaman mülki erkânın çeşitli nedenlerle ziyaretleri sırasında ibadete hazır hale getirilse de yapıda ibadet sıhhi değildir (**Görsel 14-15**). Yerinde teşhis ettiğimiz bir durum da özellikle geçen yaz döneminde gelen ziyaretçilerin çevrede bıraktıkları sakatat ve kurban derilerinin hala etrafta bulunuyor olması bu külliye'nin bakım ve korunması konusundaki yetersizliklerin boyutunu göstermesi ve acil önlem alınmasının gerekliliğini göstermektedir.

Görsel 14-15. Çorum'da yerel basında çıkan haber ve Görselleri (Habercim 19'un 16 Eylül 2020 tarihli: "Çorum Valisi, Milletvekili, Sungurlu Kaymakamı ve beraberindeki heyet Cuma namazını Yörüklü'deki tarihi camide kıldılar." haberi.)

Anlaşıyor ki yapı din görevlisinin ayrılışından sonra özel ziyaretçilerin geldikleri gün ve vakitler haricinde kullanım dışı kalmış, yerleşimden uzak olmasının da etkisiyle kaderine terk edilmiş, muhtarlık imkanları ölçüsünde yapının bakım ve korunması yeterince sağlanamamıştır. Yapının ilgiye, koruma ve bakıma muhtaç durumu Yörüklü'deki duyarlı eski-yeni yöneticilerin de gayretli talepleri sayesinde Valilik, Milletvekili ve Kaymakamlık düzeyinde son yıllarda artmasına rağmen ne yazık ki korunması ve bakımı için henüz somut bir adımın atılmadığı görülmektedir.

Bütün özgünlüğünü kaybetmiş Ergülü Baba Türbesi ise yaz dönemlerinde artan ziyaretçi sayesinde bakımı-korunması (Ziyaretçilerin türbe bakımı konusundaki kısmi özeni de dikkate alınmalıdır) daha iyi durumdadır. Yapının üzerindeki 1886 (H.1284) tarihli ve ancak "...*Mehmet Ağa tarafından tamir edilmiştir. 1284*" şeklinde okunabilen özgün tamir kitabesi dışında -her ne kadar sıva raspası yapılmadan kesin bir şey söylemek zor olsa da- yapı, yeniden inşa edilmiştir (**Görsel. 5, 16-17**).

Görsel 16-17. Ergülü Baba Türbesi'nin tamir kitabesi (16) ve iç mekanı (17)

Caminin çevre duvarı dışında ve doğusunda yer alan, yakın zamanda onarılan çeşme ise Ergülü Baba'nın kerametlerinden biri ile ilişkilendirildiğinden bölge hafızasındaki anlatısıyla yaşatılmaktadır³, (**Görsel 18**).

³ Yörüklü Köyü Muhtarı Ahmet GÜLERYÜZ'den de bir kısmını dinlediğim bu anlatının Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Halkbilim Bölümü tarafından Mayıs 2015'de yaptırılan ve araştırmacının adının yer almadığı bir çalışmaya ulaştık. "Bir

Görsel 18. Ergülü Baba Çeşmesi tamirat öncesi

Bütüncül koruma

II. Dünya savaşı sonrasında ciddi anlamda hasar gören Avrupa kentlerinin yeniden ayağa kaldırılması gerekliliği ile gündeme gelen “bütüncül koruma” kavramı artık dünyada korumanın temel ilkelerinden biri olarak kabul edilmektedir. Bütüncül koruma, özellikle İtalya’nın Bologna Kentinin savaş sonrası onarım çalışmaları sürecinde kentin kültürel, fiziksel ve sosyal değerlerini bir bütün olarak ele alınması örneği ile öne çıkmıştır. Mimar Pier Luigi Cervelatti’nin öncülüğünde yapılan çalışmalarda bir kentin tarihi kimliğinin korunmasının sadece anıt eserler ile mümkün olamayacağı, kent dokusunun sivil mimarlık örnekleri, kamusal alanları ve yaşamsal faaliyetleri ile sürdürülmesi yönünde planlamalar yapılmıştır (Gulli, 2012: 53-54). Günümüzde Verona Kenti bütüncül korunmuş tarihi bir merkez olarak yaşamaktadır.

Gerek ulusal gerekse uluslararası ölçekte sıklıkla gündeme gelmeye başlayan ve korumanın temel ilkelerinden olan bütüncül koruma yaklaşımında amaç; koruma sınırlarının genişletilmesinde anıtsal

---

Çorum Köyünde Sözden Ritüele Etnografik Araştırma Raporu” adlı Alan Araştırması Seminerinde (HLK 220) derlenen bilgileri olduğu gibi aktarıyoruz : “*Evren Kaya ve Ergülü Baba Efsanesi: Evren Kaya adı verilen yerde çok eski zamanlarda Evren (Evran) adında bir yaratık yaşarmış. Bu yaratık yarı insan yarı hayvan görünümüne sahip. Yoldan geçen insanları ve hayvanları nefesiyle yanına çekerek yermiş. Evren Kaya, Uluyol denen eskiden kervanların geçtiği yolun kenarındaymış. Kervancıları sürekli yediği için o çevrede herkes Evren’den korkuyormuş. Kimse evreni öldüremiyormuş. Aşağı köylerden birinde kervanların konaklaması için mekânı olan Ergülü Baba bu durumdan rahatsız olmuş. Ergülü Baba o coğrafyanın önde gelen dini şahsiyeti ve kervanların konaklama yerinin sahibiymiş. İnsanları yiyen Evren’i öldürmek için Ergülü Baba Evren Kaya’ya gitmiş. İnsanlara: “Eğer şu ırmaktan kan akarsa bilin ki Evren ölmüştür. Kan akmazsa Evren beni öldürmüştür.” diyerek gitmiş. Bir süre sonra halk ırmaktan kan aktığını görmüş. Ergülü Baba Evren’i öldürmüş. Zaten kutsal kişiliği olan Ergülü Baba doğaüstü olan bu yaratığı öldürerek bir kez daha kutsiyet kazanmıştır. Köy halkı için Ergülü Baba’nın en önemli vaşfi bütün insanları ve hayvanları yiyen Evren’i inanç gücüyle öldürmesidir.” Bu anlatımın başka bir varyantında ise Ergülü Baba’nın zâviye yerini seçişine vurgu yapılır. Evren Kaya denilen kayada vaktiyle bir ejderha türer. Ejderha oralardan geçenleri yutar ama ejderhayı hiçbir güç, hiçbir silah öldürememiş. Ergülü Baba, ejderha’nın olduğu Evren Kaya’yı kılıcıyla kayayı ikiye bölünce bakmışlar ki içinden kırmızı su akıyor. Böylece halk, ejderha belasından kurtulmuş, kendisi de oradaki çeşmenin yanına cami ve tekkesini kurmuştur (Erkoç, 2015: 179-181). Yörüklü köyü Muhtarı Ahmet GÜLERÜZ’le yaptığımız söyleşide caminin doğusundaki çeşmeye gelen kaynak suyunun yapının doğusunda ve birkaç km.lik uzaktan borularla buraya nakledildiğini öğrenmiş bulunmaktayız.*

eserlerin yanında zaman içinde kültürel anlam kazanmış eserleri de kapsamına almaktır. Bu kapsamda korunacak yapıların çevreleri ile birlikte ele alınması anlayışı ilk kez 1964 yılında Venedik'te yapılan değişikliklerle, tarihi anıtların korunması ile ilgili mimar ve teknisyenleri II. Uluslararası Kongresinde kabul edilen Venedik Tüzüğü'nde dile getirilmiştir (Ahunbay, 1996: 150).

Kültürel mirasın korunmasına yönelik kurallar XX. yy.ın başlarından itibaren uluslararası sözleşmelerle başlayan belirlemede öncelik tek yapı ölçeğindeki eserlerin korunmasına yönelik iken daha sonraları koruma çerçevesi genişletilerek yapılara yakın çevresiyle ve alan ölçeği boyutunda, bütüncül bir kapsamla bakılmasının gerekliliği fikri yaygınlaşmaya başlamıştır (Kan & Binan, 2014: 94). Paris'te 28 Kasım 2011'de yapılan 17. ICOMOS Genel Kurulu'nda tarihi kentlerin ve kentsel alanların korunması ve yönetimiyle ilgili Valetta İlkelerinden: "*Kültür mirasının korunması ve değerlendirilmesinden sorumlu kuruluşlar; becerilerini, araçlarını, eğilimlerini ve çoğu kez planlama sürecindeki rollerini geliştirmelidirler*" fikri benimsenmiştir. Bununla da ICOMOS'un Uluslararası Tarihi Kentler ve Köyler Komitesi (CIVVIH), Washington Tüzüğü (1987) ve Nairobi Tavsiyesindeki (1976) koruma yaklaşımlarının da etkisiyle kültür mirası kentsel alanın dar kapsamından çıkarılmıştır. Bu süreçle birlikte koruma fikrine bölgesel ölçekten bakılmaya başlanmıştır. Bunun sonucunda somut olmayan değerlerden kamusal alanın kimlikliliği ve sürekliliğini belirleyen toplumsal ilişkilerindeki rolü, çevresel etkisi ve sosyo-ekonomik faktörlerin de dikkate alınması ile bütüncül korumada farkındalık yaratılmıştır (Ahunbay, 2013).

Ergülü Baba kimdir?

Vakıf kayıtlarında Ergülü Baba'nın Hicri 23 Ramazan 937 (Miladi 12 Mayıs 1531) tarihinde Şah Hüseyin ve kardeşinden aldığı bütün malikhane ile vakıf kurduğu vurgulanmaktadır (BOA. Cevdet Evkaf, 18977). Ergülü Baba'yı gerek "*baba*" ünvanı gerek "*zâviye*" kurmasından hareketle "*Anadolu Derviş Grupları*" arasında görmemiz gerekmektedir. A. Yaşar Ocak çalışmasında Fuat Köprülü'yu kaynak göstererek : "*Şehir ve kasabalardaki aristokrat zümrelere mensup şeyhlerin kurduğu hanikah ve zâviyelerden başka yol üzerinde, köylerde ve göçebe muhitlerinde yaşayan heterodoks (Bize göre Türk Müslümanları.) şeyhlerin kurdukları zâviyeler vardı. Eski Türk inanç ve geleneklerin etkisini hala taşıyan samimi birer Müslüman olan ve "baba, dede ve abdal" lakaplı derviş ve şeyhlerin daha çok köy ve göçebe muhitlerini seçtiklerini...*" belirtmektedir (Ocak, 1978: 255). Yesevi, Rufai, Haydari ve Bektaşilerin oluşturduğu bu derviş grupları içinde Horasan Erenleri (Abdâlân-ı Rum=Rum Abdalları) olarak anılanlar, kurdukları zâviyelerle Anadolu ve Rumeli'nin İslamlaşması ve Türkleşmesine katkı sağlamış, yeni açılan memleketlerde Türklerin yerleşme ve örgütlenme merkezi işlevi görmüşlerdir (Barkan, 1942: 39). Kendileri ile birlikte geldikleri yerlerin örf, adet, adap ve erkanını da getiren bu kurucu önderleri, Selçuklular gibi ilk Osmanlı Padişahları da koruyup gözetmiş, hatta yeni zâviyeler açmasına yardımda bulunmuşlardır (Barkan, 1942: 29-30).

XI.yy.ın ortalarından itibaren Orta Asya'dan Anadolu'ya büyük gruplarla göçerek yurt tutan, gerektiğinde gazilerle cephede mücadeleye katılan veya müritleriyle ziraat ve hayvancılıkla uğraşarak buldukları yerlerin imarı ve dini-kültür merkezi haline gelmesini sağlayan "*gönül ehli*" bu önderlerin

etrafında oluşan yerleşimler/zâviyeler şeyhinin adıyla anılmaya başlanmıştır (Barkan, 1942:279-353). Çorum'da Elvan Çelebi, Abdalata yerleşimleri ve Ergülü Baba Zâviyesi bu kapsamdaki örneklerdendir. Bu göçlerden özellikle XIII. yy. başlarından itibaren farklı tasavvuf okullarına bağlı sunni ve/veya batını dervişler fethedilen topraklara yerleşerek müritleriyle beraber buralarda zâviyeler açmışlardır (Ocak, 1978: 254). Menkıbeleri hala dilden dile dolaşan bu Türkmen kurucu dervişlerin türbelerini de barındıran zâviyeler yüzlerce yıldır ziyaret yerleri olagelmıştır (Ocak, 1978: 256). Ergülü Baba da bu anlayışın Sungurlu'nun bugünkü Yörüklüsünde XVI.yy.da yaşamış kolonizatör (grup önderi) derviş halkalarından biridir⁴.

Ergülü Baba Külliyesi

Yörüklü Köyü Türbe Mevkisinde; cami, türbe, hazire ve çeşme yapıları arasındaki mesafe alışıldık uygulamalardan farklı da olsa bu yapıların birbirleri ile bağlantılarını Ergülü Baba ortak paydası dikkate alınarak bir külliye yaklaşımıyla bütüncül korunması-onarılması-düşünülmesi gerektiği kanısındayız. Bu amaçla yapıların da bu bütünlük içinde değerlendirilmesi ve korumanın bu bütüncül yaklaşımla ele alınması gerekmektedir (**Görsel 19**).

Görsel 19: Sungurlu Yörüklü Köyü Ergülü Baba (Sahra) Camisi (Zâviyesi) Vaziyet Planı
Ölçek:1/1000, (Metehan KOÇ'tan)

Ergülü Baba (Sahra) Camisi (Zâviyesi)

Yapı, Kayseri Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 25.02.1990 tarih 678 sayılı kararı ile tescil edilmiştir. Ergülü Baba'nın vakfiyesinde vakıf arazisi sınırları uzun uzun anlatılırken yapı ya da yapılar hakkında çok az bilgi verilmekte, Karahisarı Demürlü (Günümüzde Kalehisar köyü, **Görsel 2**)

⁴ Konumuzdan çok ayrılmadan Ergülü Baba'nın birçok kerametlerinden birini buraya kısaca aktarmanın Ergülü Baba'nın kimliği konusunda açıklayıcı olacağı kanaatindeyiz. Hırsızlar Ergülü Baba'nın danasını çalıp yerler. Ancak Ergülü Baba "ho ho" diye bağırarak danasını çağırduğunda kemikleri bir araya gelen dana canlanıvererek çağrıldığı yere yönelir.

nahiyesine bağlı Sarıkamış Karyesinde (Günümüzde Yörüklü köyü sınırlarındadır.) "zâviye" kurduğu vurgusu yapılmaktadır. Ayrıca vakfiyede Kutbul Arifin yani yoksulların hadimi olarak anılan Ergülü Baba'nın zâviyesinde her gün yoksullara, bayram ve cuma günleri ise herkese yemek verildiğinden başka bayram ve cuma namazlarının bu zâviyede kılındığı vurgulanmaktadır (BOA Cevdet Evkaf, 18977).

Ergülü Baba Zâviyesinde her gün yemek verilmesi imaret, bayram ve cuma namazlarının kılınması ibadet işlevini ortaya koymaktadır. Yapının bu işlevleri yerine getirmek için olası mekanları konusunu değerlendirmeye başlamadan "zâviye yapıları"nı tanımlamak yerinde olacaktır.

Belirli bir tarikatın veya tarikat kolunun merkezine "asitane", bu asitanelere bağlı tarikat yapılarına ise "zâviye" denir (Tanman, 2002:149-162). Zâviyeler, mensup olduğu tarikat dervişlerinin bulunduğu, gelip geçen (Ayende vü ravende) yolcuların ücretsiz konakladıkları, yoksulların ücretsiz yemek yiyebildiği, tasavvuf akımlarının yayılmasına paralel olarak örgütlenip yaygınlaştıkları yapılardır. XV. yy.dan itibaren kentlerdeki büyük zâviyelere "imaret", XV, XVI. yüzyıldan itibaren kentlerdeki ve köylerdeki küçük tekkelere "zâviye" denilmeye devam etmiştir. Özellikle XV.yy. arşiv belgelerinde zâviye tabiri; şehir, kasaba ve köylerdeki küçük tekeler için kullanılmasından başka seyahat ve ticaret güzergahlardaki misafirhaneleri de kapsadığı görülmektedir (Ocak, 1978: 247-269). Ergülü Baba (Sahra) Camisi de XVI. yy.ın ikinci çeyreğinde inşası, ölçüleri ve köy yerleşiminde olması durumu ile bu tanımlamaya karşılık gelen zâviye özelliklerine sahiptir.

Zâviyeleri mimari olarak sınıflandırdığımızda ise; açık avlulu revaklı olanlar, dağınık yerleşimli küçük külliye oluşturanlar, ibadet ve ziyaretle ilişkili bölümlerin bağlantılı olduğu zâviyeler ile karmaşık düzendeki zâviyeler olmak üzere birden çok tipolojinin var olduğu görülmektedir. Geçirdiği onarımlarla bugünkü durumuna gelen Ergülü Baba (Sahra) Camisi'nin 1531 tarihli Ergülü Baba vakfiyesinden bir "zâviye" yapısı olduğu sonucu çıkmaktadır. Bu sonuç yapının inşa tarihinin 1531'den biraz öncesine, belki XVI.yy.ın ilk çeyreğine kadar gidebileceğini göstermektedir. 1836 yılındaki başka bir kayıta: "Ergülü Baba evladından Gazanfer b. Mustafa mahkemeye başvurarak vakfın tevliyetine (Bakım görevine) amcasının haksız müdahalesini önlemek için yeni bir berat talep etmesi..." bilgisini öğreniyoruz (BOA. Cevdet Evkaf, 10781). 1845 yılındaki diğer belgede ise dört hanelik olan köyde çiftçilik yapan ve aynı zamanda zâviyedarlık görevini de yerine getiren Gazanfer Kethüda'nın zâviyenin arazisinin hasılatından yıllık 125 kuruş aldığı kaydedilmiştir (ML. VRD. TMT. 543). Böylece 1845 yılına kadar yapının zâviye olarak anıldığı anlaşılmaktadır. 1531, 1836 ve 1845 vakfiye kayıtlarından yapının zâviye işlevini sürdürdüğü anlaşılma ile birlikte mekan ya da mekanları hakkında bilgi verilmemektedir. Ergülü Baba (Sahra) Camisi'nin günümüze ulaşan en eski Görselleri 1988-1990 yıllarına ait tescil yazışmaları ile 1992 yılında Ankara Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün yaptırdığı onarıma aittir. Bu Görsellerde yapının kare planlı ve kubbeli tek mekandan oluştuğu anlaşılma, ayrıca aynı yıllara ait düzenlenen raporlarda ve restorasyon projesinde kare planlı tek mekânlı ve kubbeli olduğu vurgulanmaktadır (**Görsel 20-23**).

Görsel 20-21. Ergülü Baba (Sahra) Camisi'nin kuzey (20) ve doğu (21) cephesi, (1992 Vakıflar Genel Müd. Arşivi)

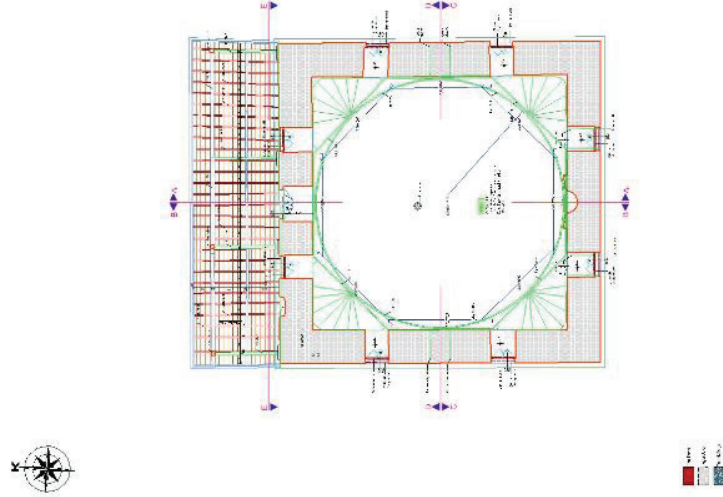

Görsel 22-23. Ergülü Baba (Sahra) Camisi'nin güney (22) ve batı (23) cephesi, (1992 Vakıflar Genel Müd. Arşivi)

Osmanlı Devleti'nin siyasî kimliğiyle birlikte mimari kimliği de geçirmiş olduğu evrelere bağlı olarak değişiklik göstermiştir. Devletin Türkmen Beyliği kimliğini koruduğu, erken döneme (1300-1453) ait tekkeler, siyasî ve sosyo-ekonomik şartların güçlendirdiği fütüvvet kurumuyla bağlantılı tabhaneli/zâviyeli camiler arasında belirgin bir yakınlık gözlenir. Selçuklu döneminden kaynaklanan iki birimli türbe-zâviye yapıları da varlığını korumuştur. İstanbul'un fethinden 1740'lara kadar uzayan klasik üslubunda erken dönemin tekke tipleri ortadan kalkmaya başlamış, yerine **“cami merkezli”** mescit-tekke veya cami-tekke türü işlevindeki yapılar yaygınlaşmıştır (Tanman, 2002 : 149-161).

Yapının avlusu toprak dolgulı olduğundan günümüze ulaşamayan eklenti veya hücreleri hakkında bir fikir ileri sürememekteyiz. Buna bağlı olarak zâviye işlevinin tek mekandaki belki ahşap bölümlerle sağlandığını düşünmek mümkünse de yapının uzun süre ambar-depo olarak kullanılması nedeniyle bunu tespit etmek mümkün olamamaktadır. Fakat zâviye işlevinin tek mekânda bir biçimde karşılandığını söylemek çok da yanıltıcı olmayacaktır. Bu bilgilerden hareketle yapının inşa edildiği dönemdeki konumu, mevcut yapının eldeki somut verileri ve Ergülü Baba'nın kimliğinden yola çıkarak

yapının 1531'den 1845 yılına kadar zâviye işlevi gördüğünü; bu işlevini ise tek mekânlı ve kubbeli ama minaresiz olarak sürdürdüğünü ileri sürebiliriz (**Görsel 24**, I. Dönem Restitüsyonu).

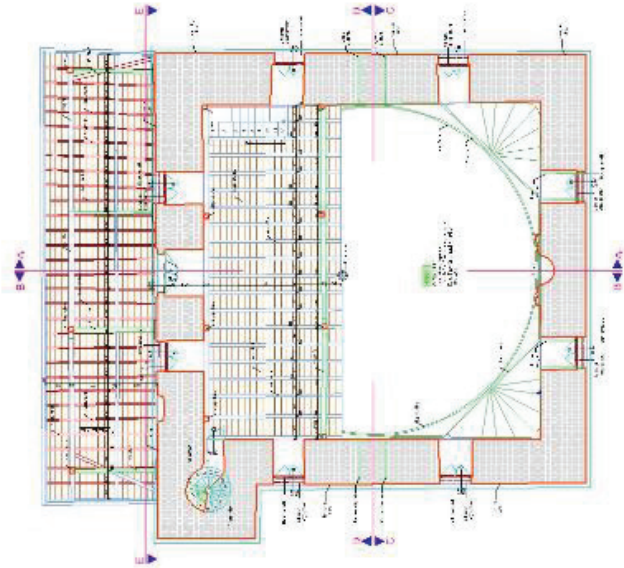
Görsel 24. Sungurlu Yörüklü Köyü Ergülü Baba (Sahra) Camisi (Zâviyesi), I. Dönem Restitüsyonu, (Metehan KOÇ ve Cemal EKİN'den)

Bu durum yapıdaki özellikle batı ve kuzey cephelerdeki malzeme ve teknik farklılığı/uyumsuzluğuyla kendini göstermektedir (**Görsel 26, 27**). Almaşık teknikte inşa edilen bu cephelerde kaba yonu taş, kesme taş uyumsuzluğu malzemede, tuğla ve taş sıralarındaki uyumsuzluk teknikte farklılığa işaret eder. Yakın çevrede inşa edilmiş zâviyelerle karşılaştırıldığında bu zâviyelerin de minaresiz olduğu görülmektedir. Özellikle; Tokat'ta Sümbül Baba (1292), Halef Sultan (1292), Hamza Bey (1412), Horozoğlu (Pir Ahmet Bey, XV.yy.), Turhal Gümüştop (Dazya, 1375) zâviyeleri ile Tokat merkez Çöreği Büyük Tekkesi (XIV.yy.) yapıları minaresizdir. Sonradan minare eklenen yapılardan; Kastamonu Taşköprü Tekke Camisi (1291), Kastamonu Taşköprü Abdalhasan (Tutaş köyü) Zâviyesi (1582-83) ve Sivas Ali Baba Zâviyesi (1557) yapıları ise zâviyelere sonradan minare eklendiğinin örnekleridir. Ergülü Baba (Sahra) Camisi'ne minarenin ne zaman eklendiği ise yapıya ait 1856 (Hicri 1273) yılındaki son arşiv kaydında dönemin padişahı Sultan Abdülmecid'in fermanıyla vakfiyenin yeniden yazıldığı ve ilk ifadelerin tekrar yerleştirildiğini ve bütün binaların yeni baştan yapıldığının belirtilmesinden çıkarabilmekteyiz. Ergülü Baba Türbesi'ne ait olan ve yukarıda andığımız onarım kitabesinde 1867-68 (Hicri 1284) tarihinin bulunması da 1856 da zâviyenin onarıldığı dönemle yakın tarihtir (**Görsel 16**). XIX.yy.ın ikinci yarısında zâviyenin geçirdiği onarımda minare eklenerek camiye dönüştürüldüğü, son cemaat yerindeki mihrâbiyenin bu onarım döneminde eklendiği, devamında revaklı olmasa da bugünkünden daha anlamlı sundurma bir son cemaat yerinin eklenerek cami işlevinin tamamlandığını anlıyoruz. Bu onarım döneminden kısa bir süre sonra türbenin onarıldığının kitabesinde belirtilmesi günümüze ulaşan yapıların XIX.yy.ın ikinci yarısından sonra esaslı bir onarım-yeniden yapım geçirdiğini göstermektedir. Gerek kubbenin, gerek minarenin kalan izlerinden inşa edildikleri dönemde tuğla ile inşa edildiğini ileri sürebiliriz. Yapıda kare mekandan kubbeye geçiş sekizgen kasnak ve tromplarla sağlanmıştır. Kubbe günümüze tuğlalı halde gelebilmişken aynı malzeme ile inşa edildiğini

düşündüğümüz minare 1992 yılındaki onarımda taş malzeme ile inşa edilmiştir. Minarelerde tuğla kullanımının yaygınlığının bölgede yakın dönemlerde inşa edilmiş camilerde eskiye dayandığını ileri sürebiliriz. Çorum Han (Gülabibey, 1567), Çorum Elvan Çelebi (1750), Çorum Sungurlu Ulu (1756), Çorum İskilip Yeni Cami (Kazasker Cafer Efendi, 1767), Çorum Ortaköy Aştavul (XIX.yy), Hıdırlık (1890) ve Çorum Üçköy (1897) camileri örnek gösterilebilir.

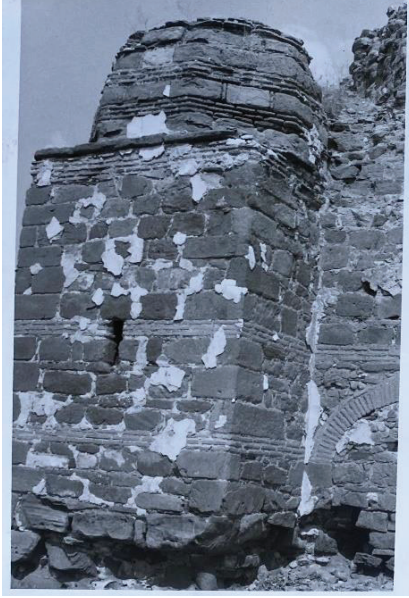
Yapının ikinci esaslı onarımını 1992 yılında geçirerek günümüze kadar ulaştığını görmekteyiz. Bu dönemde yapıdaki hasarlar belirlendikten ve eldeki veriler rapor edildikten sonra yapılan onarımda; yapıya adeta kaplama malzeme ile kabuk geçirilmiş, farklı ölçülerdeki kesme taşlar standart düzgün kesme taşlarla değiştirilmiş/kaplanmış, onarım öncesi derzler rahatlıkla görülebilirken adeta akçe geçmez derzlerle yapıdaki yabancılaştırma tüm cepheye yayılmıştır. Bu dönemde tuğla minare taş malzemeyle inşa edilmiş, minare kaidesinin batı cephesindeki mazgal pencere daha da daraltılarak yukarıya alınmış, kubbe kurşunla kaplanmış, her ne kadar yapı malzemesinde ciddi kayıplar olsa da var olanlar ya değiştirilmiş ya da kabuk-kaplama altında kalarak özgünlüğü görünmez hale getirilmiştir (**Görsel 25**).

Görsel 25. Sungurlu Yörüklü Köyü Ergülü Baba (Sahra) Camisi (Zâviyesi), II. Dönem Restitüsyonu, (Metehan KOÇ ve Cemal EKİN'den)

Bu aynı zamanda yapıya binen yükün nasıl taşıtıldığı sorusunu da gündeme getirecek bir endişeye düşürmektedir. Var olan yapı taşlarını sağlamlaştırmak, harç kayıplarını enjeksiyon yöntemi ile güçlendirmek yerine neyin nasıl yapıldığının anlaşılmasını zorlaştıracak bir kaplama/kapatma yoluna gidilmesi başta deprem olmak üzere bölgede sık sık karşılaşıldığı gözlenen sel baskınlarına karşı statüğünün nasıl direnç göstereceği yönündeki şüpheleri artırmaktadır. Aynı özensizlik pencere açıklıklarında da göze çarpmaktadır. Örneğin güney cephede alt sıradaki revzen pencerelerden batıdaki

tuğla kemerli, doğudaki sivri kemerli iken batıdaki taş, doğudaki yuvarlak kemerle yenilenmiştir (Görsel. 22, 34).

Görsel 26-27. Ergülü Baba (Sahra) Camisinin batıdan minare gövde ve papucu (26) ile kuzey cephe ve minare (27) uyumsuzluğu (1992 Vakıflar Genel Müd. Arşivi)

Görsel 28-29. Ergülü Baba Camisinin 1992 öncesi (28, Vakıflar Genel Müd. Arşivi) ve sonrası mihrâbı (29) uyumsuzluğu.

Revzen pencere şebekeleri ise alçı yerine beton kullanılarak yenilenmiştir. Son cemaat yerinin varlığı kuzey cephede cümle kapısının batısındaki dış mihraptan (Görsel 34, 35) anlaşılabilir. Birlikte kagir bir düzenleme olduğuna dair bir iz bulunmaması bugünkü kadar özensiz olmasa da ahşap bir son cemaat yeri olduğuna ikna olmamızı zorunlu kılmaktadır (Görsel 4, 35).

İç mekanda yapılan onarımda da özgün malzeme ve tekniğin göz ardı edildiği; yalın mihrap yerine neden ve hangi amaçla seçildiği bilinmeyen mihrap düzenlemesi seçilerek uygulanmış (**Görsel 28, 29**), yine aynı dönemde tespiti yapılan özgün tuğla döşemeler yerine döşemede önce beton onun üstüne ahşap kullanılması malzemeye sadık kalma noktasında görülen aksaklıklar yapının kimliğine yönelik belirsizlikler yarattığı gibi kullanım dışı kalan yapı zemininde haşerelerin yuvalanmasına zemin hazırlamıştır.

Görsel. 30-31. Onarım öncesi (30) ve bugünkü dış mihrap (31)

Restorasyonun asıl amacı olan eserin inşa edildiği dönemin hafızasını taşıyan malzemeyi, tekniği, beğeniyi, olanakları/olanaksızlıkları ve bakış açısını gösteren belge olduğu özelliği yeterince düşünülmemiş, gerekli özen gösterilmemiştir.

Ergülü Baba Türbesi

Vakfiye kayıtlarında ne zaman inşa edildiği bilgisi bulunmayan türbenin Ergülü Baba'nın yaşadığı dönem ve 1531 tarihinde vakıf kurduğundan hareketle XVI.yy. ortalarında inşa edilmiş olabileceğini ileri sürebiliriz. Mevcut türbenin üzerindeki kitabeden 1866 (Hicri 1284) tarihinde onarım geçirdiği, 1992'deki onarımda ise bugünkü duruma getirildiği anlaşılmaktadır (**Görsel 16, 6-13**).

Görsel 32. Sungurlu Yörüklü Köyü Ergülü Baba (Sahra) Camisi (Zâviyesi), Doğu (a), batı (b), kuzey (c) ve güney (d) cepheler (Metehan KOÇ)

Görsel 33. Sungurlu Yörüklü Köyü Ergülü Baba (Sahra) Camisi (Zâviyesi), A-A (a), B-B (b), C-C (c) ve D-D (d) Kesitleri (Metehan KOÇ)

Çevre duvarı içinde bulunan ve kuzey güney doğrultuda kareye yakın dikdörtgen yapı, yakın ölçülerdeki iki mekandan oluşmaktadır. Yörede bulunan kagir türbeler yanında kare plandaki İskilip kırsalındaki ahşap türbelerle de uyumludur (Koşan, 2016: 80-92). Giriş mekanından sonraki ikinci mekanın ortasında tek sanduka bulunmaktadır (**Görsel 3, 5, 36, 37**). Onarım öncesine ait görsel olmaması, içten ve dıştan sıvalı olması (Belki yapılacak sıva raspası sonucu dönem analizi yapma fırsatı olabileceğini de göz ardı etmemek gerekir.) bugünkü haliyle türbenin özgünlüğünü kaybettiğini söyleyebiliriz.

Görsel 34-35. Güneydoğu (34), kuzeybatı cepheler (35)

Görsel. 36-37. Ergülü Baba Türbesi'nin güneydoğu cephesi (36) ve güney iç mekan (37)

Sonuç

Sahip olunan kültürel birikimin gelecek kuşaklara aktarılmasının önemli araçlarından biri de mimarlık mirasıdır. İnşasından bu yana, çeşitli müdahalelere maruz kalsa da günümüze kadar gelebilmiş yapılar döneminin özelliklerini yansıtmaları nedeniyle kültür aktarımının somut örnekleridir.

Zaviye yapıları sadece dini bir simge olmanın yanında sosyo-kültürel, askeri ve toplumsal alanda geçmişte önemli görevler üstlenmiştir. Kuruldukları bölgede sivil halkın yetiştirilmesi ve yönlendirilmesinde dikkate değer roller almış, vakıf hizmetlerinin temel taşı olma niteliğiyle günümüz sosyal devlet anlayışını besleyen kurumlar olmuştur.

Değişikliklerle de olsa günümüze gelebilen mimari yapılarıyla (Zâviye-cami, türbe, hazire ve çeşmeyle) somut; anlatılarıyla (Ergülü Baba'nın kerametleri üzerinden kurulan bağla oluşan ziyaretçi sürekliliğiyle) somut olamayan kültürel miras özelliğine sahip Ergülü Baba Külliyesi'nin sahip olduğu tarihi ve kültürel potansiyelin harekete geçirilmesi ve bu sayede kültürel sürekliliğin devamı ve gelecek kuşaklara aktarılması açısından önemlidir. Bu amaçla girişte ortaya koyduğumuz eksik ve kusurların giderilmesi gerekmektedir. Önce koruma sonra yaşatma şeklinde sıraladığımız önlemlerin alınması aciliyet arz etmektedir.

- 1) Ergülü Baba'nın tarihi kişiliğiyle özdeşleşmiş ve yöre hafızasında "Türbe Mevkii" olarak anılan alandaki yapıların zâviye-cami, türbe, hazire ve çeşmenin bütüncül bir yaklaşımla koruma altına alınması ve hazırlanacak restorasyon projesi ve yapılacak restorasyon uygulamasının bu hassasiyetle yürütülmesi gerekmektedir.
- 2) Bu koruma yaklaşımının çerçevesi belirlenmeli, bu çerçeve içine yukarıdaki yapılar ve müştemilatlarını da dahil edecek şekilde çevre duvarı inşa edilmelidir. Bu sayede alana giriş çıkışların denetimi daha kolay sağlanacaktır.
- 3) Öncelikle yapı ve yapıları tehlikelerden uzaklaştırmak amacıyla sel taşkınlıklarına karşı caminin kuzeyindekine benzer biçimde doğu ve güneyine drenaj kanalları açılması veya yapıya gelen akıntının yönünü değiştirecek tedbirlerin alınması gerekmektedir.
- 4) Cami avlusuna yapılan toprak dolgunun kaldırılarak harim zemin seviyesiyle eşitlenmesi ve bu uygulama sırasında yapıyla avlu zemini arasında yalıtım sağlayıcı uygulamalar gerekmektedir.
- 5) Caminin çevre duvarında oluşan hasarlar giderilmeli, korkuluklar yeniden düzenlenmeli bu yapılırken hemen doğusundaki çeşmeye doğrudan bağlantı sağlayacak bir düzenleme yapılmalıdır. Avluya bir şadırvan düzenlemesi yerine anlatisıyla günümüze gelen çeşme çevresinde abdest alma ihtiyacına yönelik bir çözüm tercih edilerek yapılar arasındaki bütünlük güçlendirilmelidir.
- 6) Yapının duvarlarının iç ve cephesinde belirli noktalarda yapılacak sıva raspası ile taşların sağlamlığı, derzlerin doluluk-boşluk kapasitesi gözlenmeli, duvarların taşıma kapasitesi ölçülmeli, kaplama taşların duvarlara bindirdiği yük araştırılmalıdır. Ortaya çıkacak sonuçta göre güçlendirici çözümler geliştirilmelidir.
- 7) Yapının özellikle saçak kurşunları yenilenmeli, kubbe kurşunları da kontrol edilmeli zira zaman zaman kubbeden yağmur akıntısı gözlendiği muhtarlıkça tarafımıza aktarılmıştır.
- 8) Kuzey cephedeki dış mihrap düzenlemesi aslına uygun yenilenmeli, son cemaat yeri ahşap malzeme ile yeniden tasarlanmalıdır.
- 9) Cami ile türbe arasında bulunan ve Ergülü Baba dostlarına-müridlerine ait olması muhtemel haziredeki mezar taşları restorasyon kapsamına alınarak öncelikle mezar taşlarının tespiti yapılmalı, baş-ayak taşı bütünlüğü sağlanmalı, zemin blokajı yapılarak gerektiğinde bütünlüme-tümlüme çalışmaları ile ayağa kaldırılmalıdır.
- 10) Yapılar insan nefesiyle yaşar yaklaşımı göz önünde bulundurularak en kısa sürede bir din görevlisi ve özellikle ziyaretçilerin artmaya başladığı dönemlerden itibaren hiç olmazsa İŞKUR

aracılığı ile Türbe Mevkiinden sorumlu ve ziyaretçilerin bir düzen ve intizam içinde ziyaretlerini yapmalarını sağlamada yardımcı personelin görevlendirilmesi gerekmektedir.

- 11) Vakfiyede vurgulandığı gibi yapıda özellikle cuma ve bayram namazlarının yanında Ramazan ve teravih namazlarının da yerine getirilmesi konusunda özendirici yaklaşımlar sergilenmeli böylece gelenek sürdürülmelidir. Bu amaçla önemli kanaat ve dini önderlerin Ergülü Baba teması etrafında düzenlenecek etkinliklere çağırılması yöre halkını bölgeye çekmede etkili olacaktır. Ancak bu idrak içindeki bir görevlinin atanması da önemlidir.
- 12) Unutulmamalıdır ki koruma ve kullanma dengesinin sağlıklı kurulabildiği uygulamalar sürdürülebilirliği sağlar, yaşatılan yapılar çevreyi, yapılarla yaşatılan çevre de dokuyu korumada etkili olurlar.
- 13) Bu önerilerin uygulanabilmesi önündeki engellerden biri de yapının Köy Tüzel Kişiliği marifeti ile bakımı ve korunmasının tüm iyi niyet ve gayretlere rağmen gerçekleşmesinin zorluğudur. Yapılar biran önce Vakıflara devredilerek geçmişte haber konusu olan ve alacaklardan dolayı “Ergülü Baba Türbesi'ne haciz” (Haberler <https://www.hurriyet.com.tr>, 25 Nisan 2012) haberleri gibi istenmeyen durumlardan da kurtarılmalıdır.
- 14) Bu sayede korunması gerekli kültürel mirasın hem fiziksel varlıklarını günümüzün beklenti ve ihtiyaçlarını karşılayacak biçimde sürdürmesi hem de gelecek kuşaklara somut ve somut olmayan değerleriyle aktarılmasını sağlayarak çağdaş yaşama entegre edilmiş olacaktır.
- 15) En önemlisi yapılacak müdahaleler külliye zaviye kimliğini göz ardı etmeden, kullanıcıların kullanım amaç ve biçimlerine saygıyı ihmal etmeyen bir yaklaşımla gerçekleşmelidir. Zira külliye geçmişteki birikimini günümüze taşıırken zaman içinde kullanıcılarını da değiştirdiğini, birleştirdiğini unutmamak gerekir.

Vakfiyelerde görüldüğü gibi Ergülü Baba Vakfiyesinde de vakıf mallarının yalnız vakıf şartlarına uygun olarak kullanılması, satılmaması, hibe edilememesi, başkasına mülk olarak verilememesi, değiştirilememesi hatta kiraya bile verilememesi vurgulandıktan sonra : “Kim ki yukarıdaki şartları değiştirirse, Allah'ın, meleklerin ve insanların laneti onun üzerine olsun” bedduası ile bitirilmektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı

“Sungurlu'nun Yörüklü Köyündeki Ergülü Baba (Sahra) Camisi (Zâviyesi) ve Bütüncül Koruma Önerileri” başlıklı makalemizin herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile mali çıkar çatışması yoktur. Yazarlar arasında da herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynakça

Ahunbay, Z. (1996). *Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon*, İstanbul Yapı Endüstri Merkezi.

Ahunbay, Z. (2014). Tarihi kentlerin ve kentsel alanların korunması ve yönetimiyle ilgili Valetta

İlkeleri, çeviri: Zeynep Ahunbay 2014.

- Alan Araştırması Semineri (HLK 220), (2015). "Bir Çorum Köyünde Sözden Ritüele Etnografik Araştırma Raporu" *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Halkbilim Bölümü*.
- Barkan, Ö. L. (1942). "Kolonizatör Türk Dervişleri", *Vakıflar Dergisi*, S.2, 279-353.
- Çorum kültür envanteri, (2009). Çorum Valiliği Kültür ve Turizm Müdürlüğü yayınları, yayın No: 3.
- Erkoç, E. (2015). *Çorum'da Sahabe ve Evliya Makamları*, Çorum Belediyesi Kültür Yayınları, Salmat Basım Yayım Ambalaj San. ve Tic. Ltd. Şti. 579-581.
- Eyice, S. (1963). "İlk Osmanlı Devrinin Dini ve İçtimai bir Müessesesi: Zâviyeler ve Zâviyeli Camiler", *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, cilt: 23, sayı : 1-2.
- Gulli, L. ve Talo, F. (2012). "Cinquant'anni di Esperienze Nella Gestione Dei Centri Storici In Un CasoEsemplare", *Journal of The Department of Cultural Heritage*. University of Macerata. Vol. 5, pp.53-54.
- Kan, T. ve Binan, D. (2014). "İstanbul Süleymaniye Külliyesi Örneğinde Külliye İçin Bir Yönetim Modeli Önerisi", *Tasarım Kuram*, S. 10 (17) : 94.
- Korkmaz, Ş. (2003). *Çorum'un İdari, Sosyal ve Ekonomik Yapısı (Tanzimat-II.Meşrutiyet)*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı.
- Koşan, D. (2016). "İskilip'te Çantı Tekniğinde İnşa Edilmiş Cami ve Türbeler", *Eurasian Academy of Sciences Eurasian Art & Humanites Journal* Vol. 5: 80-92.
- Ocak, A. Y. (1978). "Zâviyeler (Dini, Sosyal ve Kültürel Tarih Açısından Bir Deneme)." *Vakıflar Dergisi*,12, 247-269.
- Tanman, B. (2002). "Osmanlı Mimarisinde Tarikat Yapıları/Tekkeler", *Türkler*, XII, Ankara, 149-161.

Arşiv Kaynakları

- Başbakanlık Osmanlı Arşivleri (BOA) Cevdet Tasnifi : Evkaf 10781.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivleri (BOA) Cevdet Tasnifi : Evkaf 18977.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivleri (BOA) E. Sadaret Mektubi Kalemi CHT, 00371/00163.
- Maliye Varidât Muhasebesi Temettuât, 543.
- Vakıflar Genel Müdürlüğü, Defter, 00886 / 00136.
- Valetta İlkeleri http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0592931001536912260.pdf
(Erişim Tarihi:10.09.2021).

Extended Abstract

Yörüklü Village of Sungurlu District of Çorum Province, northwest of Sungurlu; It is located at 40° 18' 45.1800" north and 34° 15' 3.5964" east gps coordinates. It is 20 km from the town center and 65 km from Çorum. While Yörüklü was in the status of a town between 1995-2013, it has been taken into the status of village since 2013 due to its decreasing population. Today, approximately 2 km east of the Yörüklü settlement, in the place known as the "Türbe Mevkii", the Ergülü Baba (Sahra) Mosque is located. There are mausoleum, sacrificial places and burial ground in the north of the mosque, and a fountain in the northeast. The buildings outside the mosque have lost their originality.

It is learned from the endowment dated 1531 that the Ergülü Baba (Sahra) Mosque, which has survived to the present day with its repairs, is a "zaviye" structure. The center of a certain sect or sect branch is called "asitane", and the sect structures connected to these ascitane are called "zaviye". The zaviye structures, of which dervishes belong, became widespread with the spread of Sufi movements. Today, approximately 2 km east of the Yörüklü settlement, in the place known as the "Türbe Mevkii", the Ergülü Baba (Sahra) Mosque is located. There are mausoleum, sacrificial places and burial ground in the north of the mosque, and a fountain in the northeast. In addition to being a religious symbol, zawiya structures have undertaken important tasks in the socio-cultural, military and social fields in the past. In the region where they were established, they played a significant role in educating and directing the civilian population, and nowadays as a cornerstone of the foundation services, they become the institutions that foster the understanding of social state.

The building, which is known as the Ergulu Baba Mosque today, was built in the XVI century. While it was built in the first quarter of the century, after the death of Ergülü Baba in the second half of the same century, his tomb was built in the northwest of the building. The building continued to function as a lodge until 1845, and served as a center for Friday and Eid prayers. Over time, the structure, which was far from the settlements, lost its congregation first and then its religious officer, and was left to its fate when a new official was not appointed.

In the examinations that were carried out on 09 June 2021, it was determined that the perimeter walls and railings of the mosque were destroyed in places, and that the existing fences became vulnerable to environmental danger due to the loss of their protection function. The drainage channel opened to the north of the mosque for the structures that are frequently flooded provides partial flood evacuation. During the 1992 repair, the courtyard was filled with earth fill carelessly, It caused a level difference with the harim floor. Due to the lack of insulation, the water flowing into the courtyard causes liquefaction of the ground and invites structural cracks in the main walls and dome. As a matter of fact, it is possible to see the traces of this in the demolition of the surrounding walls. The humidity created by these conditions also causes negative effects on the building's harim floor, and the floor is infested with insects and pests due to both this humidity and the of the building. Covering the floor with careless and unqualified materials has also revealed usage problems. In addition, the fact that the kulliye is far from today's village settlement has left the structures out of use. In this period, although it was tried to be protected with the limited opportunities of the Village Legal Entity, this effort was not enough.

The distance between the mosque, tomb, burial ground and fountain structures in the complex is different from the usual plans. However, are of the opinion that the connections of these structures with each other should be conserved-repaired-considered in a holistic way, taking into account the common denominator of Ergülü Baba and a kulliye approach. For this purpose, structures should be evaluated in this integrity and conservation should be handled with the same holistic approach.

The Ergülü Baba Complex is one of the structures that functioned as a settlement and organization center in the Islamization and Turkification of Anatolia and Rumelia, with the lodges established by the Horasan Erens within the dervish groups consisting of Yesevi-Rufai-Haydari and Bektashis. The aforementioned Kulliye is important because it bears the traces of the purpose of its establishment and the structural change it has undergone, as well as witnessing the social transformation. By keeping the identity of Ergülü Baba alive, the building should be taken under holistic protection together with its tomb, burial ground and fountain. This study suggests data on how to preserve the vitality of this perception with a holistic approach.

In this study, it is emphasized that in addition to the determination-preservation approach of the kulliye structures, keeping the value in the user's memory alive with the intangible heritage feature will be possible with holistic approach. In this way, the aspect of being a religious-cultural center in the past will be revived, and the feature of being a place of memory of the region will be kept alive. In the study, besides the determination of the structures with their borders, their place in the region's memory was examined, and the methods of holistic protection of memory spaces with the emerging data were listed.